

even omzien

Gij zult mij hier nooit meer zien

door Leen Moerland

Op 6 september jl. is er in Middelburg een studiedag gewijd aan de emigratie van Zeeuwen naar Amerika in de periode 1900-1920. Deze mensen, vaak in armoedige omstandigheden, vertrokken puurdoor economische omstandigheden naar Amerika. Maar er is ook een ander verhaal.

In 1997 herdenkt men dat het 150 jaar geleden is dat grote groepen Zeeuwen de oceaan overstaken om in de Verenigde Staten een nieuw leven te beginnen. Deze emigratie naar Amerika was het gevolg van de armoede in Zeeland na de Franse tijd. Door de oorlog met België in de jaren dertig van de vorige eeuw werd dit armoedeproces versneld. Maar er komt nog iets bij. Er ontstaat na deze oorlog een cholera-epidemie en in 1846 brak de beruchte aardappelziekte uit. Deze zorgde er niet alleen voor dat veel Nederlanders naar Amerika vertrokken, maar ook veel Ieren, van wie president John F. Kennedy een van de belangrijkste nazaten is.

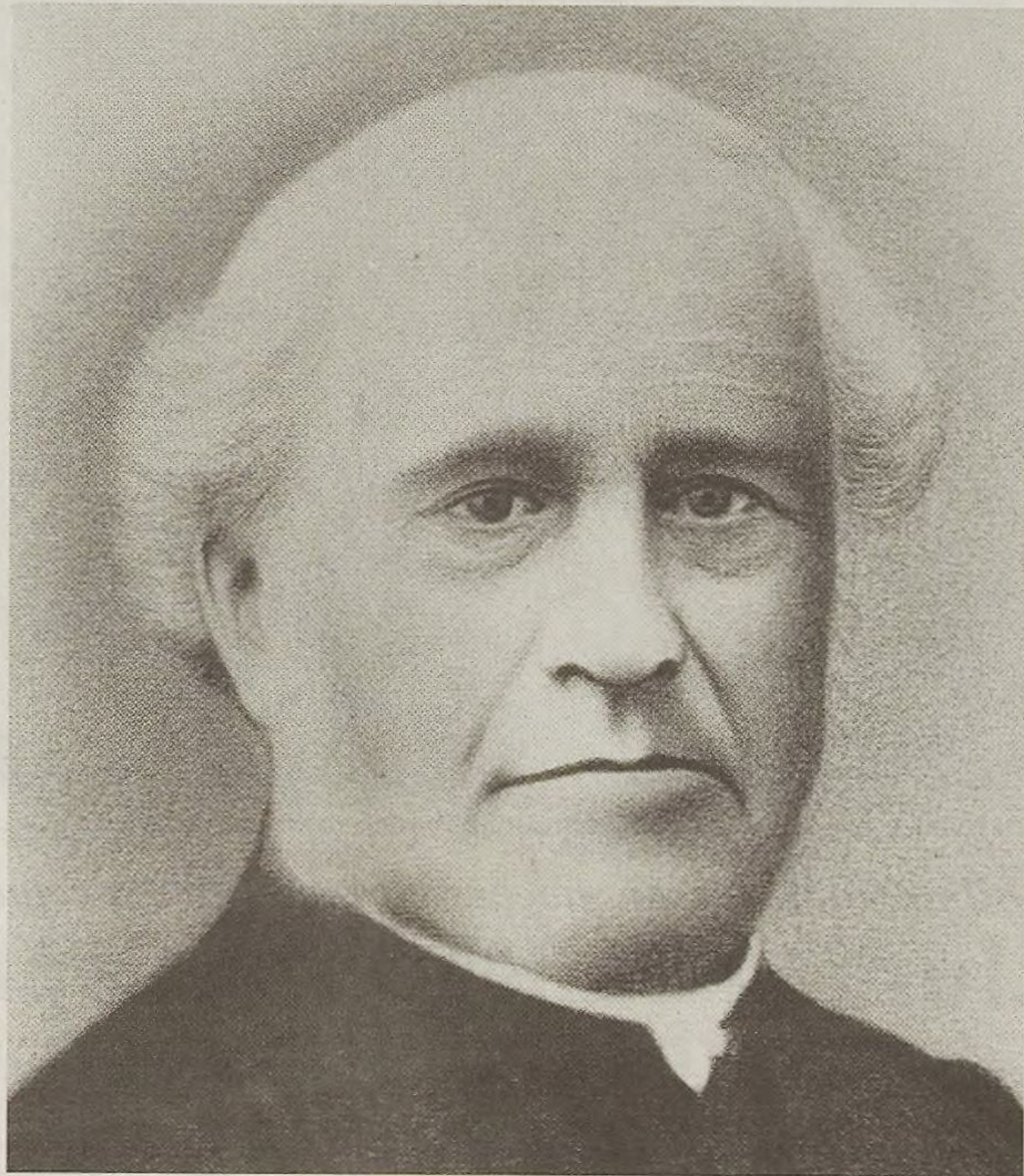
Naast de reden van armoede was ook de geloofsvervolgung van met name de Christelijke Afgescheidenen voor veel Zeeuwen reden om hun geluk elders te zoeken. Deze orthodoxe Calvinisten mochten hun godsdienst niet uitoefenen zoals ze dat wilden. Hun voorgangers kregen gevangenisstraffen en boetes. Een bijeenkomst van meer dan 19 personen werd verboden. Geen wonder dat deze mensen hun toevlucht in een ander land zochten.

Boerenschuren

Amerika had al meer mensen die door de godsdienstvervolgungen uit hun vaderland verdreven waren opgenomen. In dit land hoefden ze geen geheime bijeenkomsten in boerenschuren te houden, maar mochten ze vrij hun godsdienst uitoefenen. Een aantal van deze afgescheiden dominees besloten naar het land van de onbegrensde mogelijkheden te emigreren. Een van hen was dominee Cornelis van der Meulen, bijgenaamd 'de apostel van Zeeland'. In 1847 verklaarde hij in Goes: „Gij zult mijn aangezicht hier nooit meer zien.” Samen met de steenrijke boer Jannes van de Luister uit Borssele trommelde hij zijn mensen op en ze besloten naar Amerika te vertrekken. Jannes van de Luister verkocht zijn kapitale boerderij in Borssele voor zestigduizend gulden en van dit geld werd de overtocht van veel van zijn armlastige geloofsgenoten betaald.

Een groep van 457 landverhuizers stak in het voorjaar van 1847 van wal: twee schepen onder leiding van Van de Luister en Steketee en één schip onder leiding van Van der Meulen. In Hellevoetsluis moest Van der Meulens groep vijf weken wachten op een goed schip en gunstige wind. Voor het vertrek stierven er echter al twintig kinderen en een vrouw aan een mazelenepidemie aan boord van het schip.

De overtocht moet verschrikkelijk zwaar zijn geweest. Pas na 63 dagen belandde men in New York. De groep besloot zich te voegen bij de gemeente van dominee Van Raalte, die voor Van der Meulen al begon-

Dominee Cornelis van der Meulen.

reproductie Willem Mieras

nen was met de stichting van de plaats Holland in de staat Michigan.

Van der Meulen besloot in deze wildernis de plaats Zeeland te stichten. Een zware en onzekere toekomst begon. Met man en macht begon men de wildernis te ontginnen. Met behulp van ossen werden de bomen gerooid. Velen stierven in het begin en pas in 1866 werd de eerste kerk met stenen fundering gebouwd door de uit Axel afkomstige timmerman Jan de Pree. De eerste kerk leek op de kerk in Axel, omdat deze De Pree zich dit model nog herinnerde.

Nog altijd bestaat in Michigan het plaatsje Zeeland en de namen van de nazaten herinneren allemaal nog aan de eerste bewoners uit Zuid-Beveland. Het stadje is tegenwoordig rijk en conservatief, ze stemmen in meerderheid republikeins. Ze zijn religieus, maar niet te streng.

Pertinent

Niet alle dominees hielden het echter in Amerika vol. De voorman van de Zeeuwse Afgescheidenen, dominee H. J. Budding, vertrok in 1848 naar Amerika. Hij probeerde nog een aantal Goese gezinnen mee te nemen, maar deze weigerden pertinent. In Amerika aangekomen diende hij

enkele Nederlands- en Engelstalige gemeenten. Hier kon hij echter zijn draai niet vinden. Hij trad ontgoocheld uit zijn ambt en werd boer in Baltimore.

Daar reed hij met zijn cowboys over de prairie, maar zijn boerderij werd geen succes. Wel ontving hij beroep na beroep van zowel Amerikaanse als Nederlandse gemeenten, maar goddelijke ingevingen om deze beroepen aan te nemen ontbraken en hij bleef nog even boer. Maar dan gebeurt het. Budding had op zijn boerderij een jonge weduwe als dienstmeid. Deze kreeg opeens amoureuze ingevingen. Budding, die zijn leven lang vrijgezel zou blijven, zag hierin een duidelijk teken van God en hij besloot weg te gaan.

Zonder enig contract werd er een pachtboer op de ranch gezet. Hij pakte zijn koffers en keerde in mei 1851 even plotseling als hij vertrokken was terug in het vaderland. Hier begonnen verschillende gemeenten weer aan hem te trekken om dominee te worden. Hij reageerde op geen enkel beroep, maar verscheen in het najaar van 1851 weer in Goes en dat is het einde van zijn Amerikaans avontuur. Dit in tegenstelling tot zijn collega Van der Meulen, wiens sporen nog duidelijk aanwezig zijn in Amerika.